

JANJANLI KONTES MASAL DİYARINDA

Sarkastik Kurgu

Doğan Alpaslan Demir

JANJANLI KONTES MASAL DİYARINDA

Sarkastik Kurgu

E- Kitap (Risale)

Mart 2018

ISBN: 978-605-68108-2-4

Doğ an Alpaslan Demir

@doganalpdemir

Kapak görseli: Pixabay

Kapak tasarımı: Hülya Ermiş Belek

Yazar hakkında

1961 doğumlu, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi mezunu. Uzun yıllar kamuda ve sivil toplum örgütlerinde yöneticilik yaptı. Deneme, makale, şiir, köşe yazısı türünde pek çok çalışması internet ortamında bulunuyor.

Kitap hakkında

Kitap diyorum ama aslı kitapçık, eski deyişle bu çalışma bir risale. Sadece PDF formatında ve e-kitap olarak hazırlandı. Telif hakları tümüyle tarafıma aittir ve üzerinde değişiklik yapılmamak kaydıyla ücretsiz olarak paylaşılabılır ve dağıtılabılır.

Giriş

Okumaya giriştiğiniz bu kitapçık, “Sarkastik Kurgu” adını verdiğim edebi türün ilk örneği olmalı veya ben öyle sanıyorum. “Sarkastik Kurgu diye bir yazın türü mü varmış?” diye soruyorsanız, cevabım HAYIR, bu türü ben uydurdum, benden önce uyduranlar da olmuş olabilir, olsun!

Bu kitapçıkta uydurduğum tek “şey” Sarkastik Kurgu” adlı edebiyat türü değil, bir de karakter yarattım, Janjanlı Kontes. Janjanlı¹ sözcüğünü Kadın Argosu Sözlüğü² adlı kitaptan apardım ve TDK sözlüğü ile de karşılaştırdım³.

¹ Janjanlı: Türk Dil Kurumu’na göre- Yanardöner olan. Kadın Argosu Sözlüğü’ne göre- Hile ve tuzak. Güvenilmez kişi.

² Filiz Bingölçe, Kadın Argosu Sözlüğü, Metis Yayıncılık, 2001.

³ Hulki Aktunç’un Büyük Argo Sözlüğü adlı eserinde “janjanlı” sözcüğüne yer vermemiş olmasına anlam veremedim. Sayın Aktunç janjanlı sözcüğünü yeterince argo bulmamış olmalı.

Bu kitapçığı bir seri olarak planladım; zamanım ve sabrım oldukça Janjanlı Kontes'in maceralarını yayınlamayı sürdüreceğim. Malzeme sıkıntısı yok, ülkemizde öyle çok janjanlı kontes ve aynalı baron var ki aramak için başınızı bile çevirmeniz gerekmiyor, eski bir şarkı gibi, “hangi kapıyı çalsam, karşımda...”

Bu kitapçığı okurken, çevrenizi saran janjanlıların gözünüzün önünde resmi geçit töreni yapacağını umuyorum. Kolay olmasa da bir dileğim var, yapabilirsiniz içinizdeki “janjanlıyı” tanımaya, onunla yüzleşmeye gayret edin, olmuyorsa boş verin gitsin.

Bu kitapçıkla ilgili fikir, düşünce, duygu ve önerilerinizi bana yazabilirsiniz.

Güzel okuyun.

Doğan Alpaslan Demir

27 Mart 2018 – Bornova- İzmir

doganalpdemir@gmail.com

***Bu kitapçığı 1987 yılında kaybettiğimiz,
çocukluğumda yüzlerce masal dinlediğim dedem
Hüseyin Kılınçlar'a ithaf ediyorum.***

Janjanlı Kontes hakkında lüzumlu bilgiler

Bu yazı dizisinin amacı, siz değerli okurlarımın günlük yaşamda karşılaştıkları janjanlı kontesleri kolayca tanıyabilmeleri için bir rehber hazırlamaktır. Size çok “özel⁴” bir karakteri tanıtacağım, adını ben koydum; Janjanlı Kontes. Bilmenizi isterim ki bu yazı, 28 hatta 38 yaşından küçükler için olumsuz örnek oluşturan davranışlar içeriyor olabilir, ona göre.

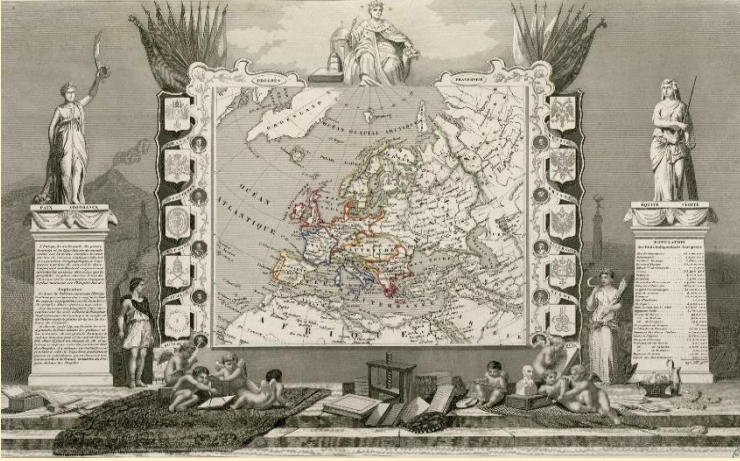
Bu yazıdaki janjanlıları gerçek hayattaki tanışlarınıza benzetmeniz yazarın sorunu değildir, tüm benzerlikler tesadüfüdür...

Sakin ola ki Janjanlı Kontes’in kadın olmasından yola çıkarak cinsiyetçilik tabelası asmayın yazıma. Amaç bütün kötülüklerin anası bir “femme fatale⁵”

⁴ Özel sözcüğünü tırnak içine aldım çünkü kendisini çok özel buluyor, yoksa özel olmasından bize ne!

⁵ Femme Fatale: Fransızca "felakete neden olan, çekici baştan çıkarıcı kadın" anlamına gelir. XIX. Yüzyıl sonlarından itibaren yükselen kadın özgürlük hareketlerine tepki olarak muhafazakâr toplumlarda çok yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle cinsel özgürlüğü, bağımsız birey olabilmeyi savunan kadınlar sıklıkla “femme fatale” olarak etiketlenmişlerdir. Tarihteki ilk örneğinin Eski

yaratmak değil, ne kadar janjanlı kontes varsa, en az o sayıda da “aynalı baron” olduğuna hiç şüphe yok. İlham aldığım modellerin cinsiyeti nedeniyle ortaya Janjanlı Kontes çıktı. Sizler de lütfedip aynalı baronları yazarsanız keyifle okurum, okuruz.

Kaynak: Pixabay

Tarih şart

Ahîl bir yazının ilk şartı o konunun tarihini irdelemektir. Tarihsiz kalan yazarların mürekkebi

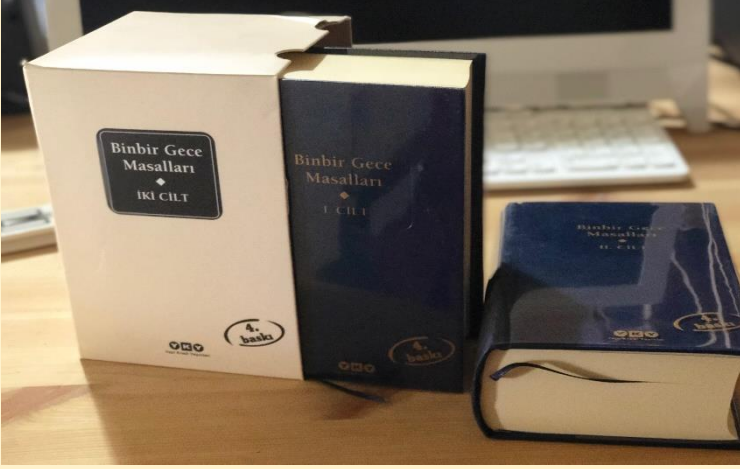
Ahît'te yer alan Lilith olduğu söylenebilir. 1970'li yıllarda popüler Türk filmlerinden Tarkan'da yer alan büyücü Goscha, tipik bir femme fatale örneğidir.

soluk yazar, klavyesinin “R” tuşu basmaz olur; tarih şart.

İmdi, janjanlı konteslerin neolitik çağa ait mezarlarında yapılan incelemeleri, Sümerlerin kil tabletler üzerine yazdıkları janjanlı kontese mektupları, Eski Ahit Mezmurlar bölümünde janjanlı kontes betimlemelerini, çarmıha gerilen İsa’yı ihbar eden eski sevgilisi janjanlı kontesin günümüze kalan saçlarını, Vatikan’ın gizli dehlizlerinde saklanan janjanlı kontesin sırrı üzerine dokümanları anlatarak başlayabilirdim bu yazı serisine⁶. Hal böyleyken, tarihin sonsuz girdaplarında kaybolduğu sanılan janjanlı konteslerden birinin izini masallarda buldum, hem de Binbir Gece Masalları’nda. Janjanlı konteslerin atasını/anasını bin yıllık Binbir Gece Masalları’ndan koparıp bilginize sunmanın mutluluğunu yaşıyorum. Binbir Gece Masalları’nda janjanlı kontesin lafı geçmiyor, hatta kontes veya janjanlı sözcükleri de yok, ama size tanıtacağım kişinin janjanlı konteslerden biri olduğuna hiç kuşku yok. Benim kesip biçtiğim, allayıp pulladığım, hatta

⁶ Bu yazının “sarkastik kurgu” türünde olduğunu unutmayınız lütfen.

yeniden yazdığım bu masalın orijinal halini okumak isterseniz dipnota başvurun lütfen⁷.

Görsel: DAD

Janjanlı Kontes Masal Diyarında

Vakti zamanında masallar diyarı Bağdat'ta yaşayan, kendi halinde, kendi yağı ile kavrulan bir genç kumaş tüccarı varmış, fakir bir tüccarmış, yoksul ve orta hallilere basit kumaşlar sattığı bir dükkânı varmış çarşıda.

⁷ Binbir Gece Masalları, 1. Cilt, Çin Hükümdarının Azık Sağlayıcısının Öyküsü, Çeviren Alim Şerif Onaran, Yapı Kredi Yayınları, Sayfa 266-276, 2014.

Kaynak: Pixabay

Bir sabahın er vaktinde, bir katıra binmiş bir kadın gelir çarşıya, yanındaki harem ağalarından ve kıyafetlerinden anlaşılan o ki bir saraylıymış gelen, çarşığı dolaşıp, yanındaki harem ağalarının uyarılarına kulak asmadan doğruca bizim genç tüccarın dükkanına girmiş. Peçesini çıkaran genç kadına ilk bakışta âşık olmuş genç tüccar, masal bu işte... Kadının istediği pahalı kumaşlar kendisinde bulunmadığından zengin tüccarlardan borcuna aldığı kumaşları kadına vermiş. Kadın paranın lafını etmeden çekip gitmiş. Alacaklıları bir hafta boyunca sıkıştırmış genç adamı, sonunda katırıyla ve harem

ağaları ile yeniden gelmiş kadın. Borçlu olduğu parayı ödemiş ama bu kez ilk aldığından yüz kat daha fazla değerde kumaş alıp gitmiş.

Kaynak: Pixabay

Bizim tüccar yeniden borçlanmış çarşı esnafına. Bu sefer bir ay ortada görülmemiş saraylı, veresiye aldığı kumaşların parasını ödeyebilmek için evini, dükkanını, nesi var nesi yok satacak hale gelmiş tüccar. Genç kadına duyduğu aşka mı yoksa yoksulluğun pençesine düşmesine mi yansın,

bilememiş. Sonunda yeniden gelmiş saraylımız, yanında harem ağaları dışında özel hizmetçisi de var bu keresinde. Fazlasıyla ödemiş borcunu önce. Bizim tüccar hizmetçi kızı bir kenara çekip saraylı kadına âşık olduğunu söylemiş, kısacası kızın aracılık yapmasını istemiş. Hizmetçi kız kahkahayı basmış, hanımının da ona âşık olduğunu, bütün bu kumaş almaların tüccarı görmek için bahane olduğunu söylemiş⁸. Hizmetçi kız, hanımının Halife Harun Reşit'in eşi olan Sitti Zübeyde⁹'nin en sevdiği nedimesi olduğunu, kendisinin genç tüccarı saraya gizlice götüreceğini, yakalanmadan Sitti Zübeyde'nin huzuruna gidebilirlerse nedime kızla evlenebileceğini, yakalanırlarsa tüccarın kafasının kesileceğini anlatmış¹⁰.

Masal bu ya, bin bir maceradan sonra Zübeyde'nin huzuruna varmayı başarmış tüccar. Taktığı mücevherlerden dolayı yerinden kıpırdayamayan

⁸ Yazarın notu: Behey insafsız kadın, madem tüccarı görmeyi amacın, kumaşların parasını peşin ödesen a, adamcağız borç yükünün altında öleyazdı.

⁹ Sitti Zübeyde: Zübeyde Hatun

¹⁰ Yazarın notu: Yemişim aşkını, ya kızla evlenecek ya da kellesini kaybedecek.

Sitti Zübeyde, tüccarı sıkı bir sorgudan geçirmiş ve nedimesinin genç adamla evlenmesine izin vermiş.

Düğün hazırlıkları hemen başlamış, Harun Reşit nedimeye on bin altın dinar hediye etmiş¹¹, on gün süren şaşaalı bir düğünden sonra gerdek öncesi ziyafete oturmuş damat bey. İnanılmaz zenginlikteki sofrada sadece büyük ziyafetlerde yenebilen ruzbace adlı yemek de varmış¹². Kendini

¹¹ Yazarın notu: Çüş.

¹² Ruzbace, Binbir Gece Masallarının ünlü yemeğidir; işkembe, sakatat, sarımsak, pirinç, çok zengin baharatlarla yapılan oldukça zahmetli bir yemek olduğunu anlıyoruz.

kaybedercesine yemeğe saldırmış genç adam, elleriyle yediğı ruzbaceyi silmiş sürmüş. Yemekten sonra ellerini silse de yıkamamış. Ziyafet sofrasından kalktığı gibi gerdek odasına girmiş damat bey.

Kaynak: Pixabay

Maalesef erememişler muratlarına, gelin hanım yeni evlendiğı kocasının elindeki ruzbace kokusunu almış ve kıyameti koparmış, hem de ne kıyamet. Ciyak ciyak bağırarak hizmetkarlarını çağırılmış. Ruzbace yedikten sonra ellerini yıkamadığına göre kendisine değer vermediğini söylemiş kocasına. *(Eh, yerden göğre kadar haklı bu konuda)* Öfkeden gözü dönmüş nedime, hizmetkarlarına emir vermiş ve kocasının şehrin valisine götürölmesini ve ruzbace yiyip

parmaklarını kestirmekle yetinmiş. Üstelik, ruzbace yedikten sonra ellerini kırk defa tuzla, kırk defa sodayla ve kırk defa sabunla yıkayacağına dair kocasına yemin ettirmiş. Kesilen parmaklarının yaralarını tedavi ettikten sonra gerdeğe girebilmiş yeni evliler. Onlar ermiş...

Sinirden çatır çatır çatlamış veya “kadın manyağın tekiymiş” diyerek omuz silkmiş olabilirsiniz, durun hele, o kadar basit değil. Birinci olarak taktir ediyoruz genç nedimeyi, eşini kendisinin seçmedeki cesaret ve girişimciliğinden dolayı. İkinci olarak, erkeğin kadına verdiği değeri ve saygıyı her koşulda sorgulayan “ilerici” bir tepki veriyor, gerdek odasında bile. Ama bilirsiniz ki, nedimeyi Janjanlı Kontes yapan bunlar değil.

Masalın “ruhunu” okuyoruz

Masal boyunca cereyan eden olaylarda, nedimenin üç davranış modeli sergilediğini görüyoruz. Birinci olarak nedimenin çarşıda yaptığı alışveriş; ikincisi, tüccarı sonu ölümle bitmesi çok mümkün bir yolla saraya davet etmesi; üçüncü olarak da ellerini yıkamayan kocasını cezalandırması. Bu üç davranışın

hangi kültürel/sosyal kodlara tekabül ettiğini bilmeden, janjanlı kontesleri yeterince anlamış olamayız. Anlayalım o halde!

Saraylı nedimenin çarşıya gelme amacının sevgili edinmek olduğunu biliyoruz. Muhtemeldir ki sarayda kendisine sunulan seçenekleri beğenmemiş ve/veya hayat arkadaşını kendisi bizzat seçmeyi istemiş olmalı. Bize çok normal gibi görünen bu isteğin, bin yıl öncesinin Abbasi toplumunda kabul edilebilir olmadığı, nedimenin korumalığını yapan harem ağalarının genç kızın dükkâna girmesinden rahatsız olduğu meydanda. Özcesi, genç kızın yaşadığı çağın gelenek ve göreneklerinin sınırlarını zorlayabilecek bir vizyona ve eğitime sahip olduğunu söylemek büyük bir hata olmaz. Nedir, nedimenin kendini tüccara tanıtmak, dikkatini çekmek için kullandığı yöntem, masal dünyasının bile sınırlarını zorluyor. Nedime, tüccarın orta halli bir kumaş satıcısı olduğunu, aradığı “janjanlı” kumaşların kendisinde bulunmadığı için veresiye alıp borçlandığını bilmiyor olamaz. Taktığı ziynetlerin ağırlığından yerinden kıpırdayamayan Sitti Zübeyde’nin en sevdiği nedimesinin para sıkıntısı çekmediği, ayın on beşinde maaşını alıp ödeme

yapmaya gereksinimi olmadığı ayan beyan meydana.

Kaynak: Pixabay

Yine de her iki alışverişinde de ödeme konusunda tek söz söylememesi, ilkinde bir hafta, ikincide bir ay sonra çarşıya lütfedip borcunu ödemesi kendince uyguladığı stratejik bir hamledir.

Kurduğu ilişkilerde net olmayan, belirsiz ve ikircikli davranan, karşısındakini sürekli olarak kendisini düşünmeye, baskı altına almaya çalışan, onun

kendisi yüzünden zorda kalmasını zerre kadar umursamayan bu kişilik yapısını, basitçe bencillik olarak tanımlamak doğru olmaz. Bu kişilik yapısının, janjanlı konteslerin toplumsal ilişki diline evrimleştiğini, çevresini zapturapt altına alan ve bunu hayatın doğal akışının devamı gibi akıllarımıza kaktıran zihniyetin parçası haline geldiğini unutmamalıyız.

Nedime ve tüccarın birbirlerine olan duygularını belli etmelerinden sonraki aşamada bir yerde oturup birer kahve içmeleri, akıllarına ve duygularına yatarsa bir akşam yemeği yemeleri uygun olurdu. Ama bırakın 1000 yıl öncesinin Bağdat'ını, günümüzde bile bu işler böyle gelişmeyebiliyor. Nedime, hizmetçisi vasıtası ile tüccarı saraya davet ediyor. Bu davetin “aileni gönder beni istet” formatında olmadığını anlıyoruz. Nedime, kendisi de bir köle olsa da artık içinde yaşadığı iktidar aygıtının bir parçasıdır; bal gibi bilmektedir ki, tüccarın saraya girmesi ve Sitti Zübeyde'ye ulaşabilmesi çok zor ve tehlikelidir. Üstelik tehlikeyle karşı karşıya kalan kendisi değil sevgilisi olan tüccardır, hayati tehdidin paylaşılması ise söz konusu değildir. Neredeyse tüm dünya masallarının ortak özelliğidir; esas oğlan kızı

almak için acımasız ve zalim bir sınava tabi olur. Sınavdan geçemeyenlerin kafası kesilir. Bizler, kafası kesilenlerin değil sınavı geçenlerin öykülerini dinlediğimiz için yaşanan zulmü görmezden gelir, kendimizi, kızı kapıp iktidara ortak olanlarla özdeşleştiririz. Nedimenin, tüccarı tabi tuttuğu sınav, parçası olduğu iktidarın şiddet diliyle bezenmiş enstrümanlardan biridir. Bugün açıkça görüyoruz ki, tüm sınavlar iktidarların ideolojik aygıtlarıdır ve janjanlı kontesler bu sınavların gözetmeni ve çığırtkanıdır.

Yukarıda yazdım, nedimenin kendisi de bir köle olmasına rağmen iktidar aygıtıyla bütünleşmiştir. Eşini kendi seçmek istemekte, kocasının ellerini yıkayarak kendisine değer vermeye, saygı duymaya zorlamaktadır. Bu haliyle, bir kadın olarak, toplumsal cinsiyet rolleri açısından “level¹³ atlamış” gibi görünmektedir¹⁴. Nedir, cinsiyet rolleri açısından sıçradığı “özgürleşen kadın” modelinin, toplumsal kadın rollerinin dönüşümüne zerre kadar yararı olamayacaktır. Çünkü ulaştığı varsayılan cinsiyet

¹³ Level: Aşama.

¹⁴ Masallarda toplumsal cinsiyet rolleri hakkında daha çok bilgi edinmek için okumanızı öneririm: Melek Özlem Sezer, Masallar ve Toplumsal Cinsiyet, Kor Kitap, Mart 2018.

rolüne uygun bir dil geliştirmemiş, geliştirememiştir. Nedimeyi janjanlı konteslerin atası/anası yapan özellik, onun kendisine ait olmayan bir yetkiyi, Sitti Zübeyde¹⁵’den ve Halife Harun Reşit’ten aldığını varsaydığı iktidar aygıtlarını zalimce kullanmakta gösterdiği beceridir. Binbir Gece Masallarının nedimesinin asırlar boyunca geçirdiği evrim, günümüz janjanlı konteslerinin faşizmin dil kodlarını yeniden üreten toplumsal bir rol üstlenmelerini sağlamıştır.

¹⁵ Sitti Zübeyde, Harun Reşit’in cariye kökenli eşlerinden biri değildir. İktidarı elinde tutan Abbasi ailesinin bir üyesidir.

Üstat Aşık Veysel Şatıroğlu, janjanlı konteslerin janjanlarını iki dizede döküp saçmıştır, onun dizeleriyle bitirelim yazımızı:

“Kar suyundan süzen çeşme göl olmaz

Gül dikende biter diken gül olmaz”¹⁶

BİTTİ...

¹⁶ Kaynak: Aşık Veysel Şatıroğlu, Dostlar Beni Hatırlasın, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1971, İstanbul.

